

Slovenský národopis

2

32/1984

Na obálke: Alžbeta Korškošová, Predjarie v horách. Maľba na skle, 54 × 58 cm,
1975. Slovenská národná galéria, NL 239. Foto Š. Bačiaková

8

)

,

f

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašpariková, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosáľová, Adam Pranda, Antonín Robek, Viera Urbancová

OBSAH

K 40. VÝROČIU SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO POVSTANIA

Úvod (Milan Leščák)	197
Gusev, Viktor Je.: Slovanské parti- zánske piesne. Piesňové žánre	199
Michálek, Ján: Slovenské povstanie v spomienkach ľudu	218
Čierna, Katarína: Téma Slovenského národného povstania vo výtvarnom prejave ľudových vrstiev	226
Burlasová Soňa — Krekovičová, Eva: Tvorba spomienkových piesní z obdobia druhej svetovej vojny	235
Gašparíková, Viera: Z okruhu roz- právania o Slovenskom národnom po- vstaní	246

SÚČASNÍ TVORCOVIA A NOSITELIA HOD-
NOT ĽUDOVÝCH UMELECKÝCH TRADÍCIÍ

Úvod (Soňa Burlasová)	258
Kováčová, Juliana: Ľudová speváč- ka Mária Zajacová zo Záblatia	260
Krekovičová, Eva: Tvorivá speváč- ka osobnosť a problematika novej tvorby. Mária Mezovská z Lip- tovskej Teplice	284

SLAVISTIKA V ETNOGRAFII A FOLKLO-
RISTIKE

Urbancová, Viera: Slovensko-slo- vanské interakcie v etnografii 18. a 19. storočia	307
Burlasová, Soňa: Slavistické po- rovnávacie štúdium v slovenskej etno- muzikológii	315
Gašparíková, Viera: Katalógizácia ľudovej prózy a jej folklórny kontext u Slovanov	325

ROZHLADY

Jubileum doc. dr. Štefana Mruškoviča, CSc. (Božena Filová)	333
K životnému jubileu profesora Karla Dvořáka (Milan Leščák)	336
Činnosť Slovenskej národopisnej spoloč- nosti pri SAV v roku 1983 (Peter Sal- mer)	337
IX. medzinárodný zjazd slavistov v Ky- jeve (Soňa Burlasová)	339
Medzinárodné sympóziium pri Bienále ilustrácií detskej knihy Bratislava 1983 (Zuzana Štefániková)	343
Ľudová kultúra v socialistické súčas- nosti IV. (Václav Hrníčko)	344
Piata medzinárodná konferencia o vý- skume ľudovej stravy (Rasfa Stolič- ná)	347
Seminár Prezentácia interetnických vzťahov v ľudovom staviteľstve severo- východných Karpát (Juraj Podoba)	347
Aktivizačno-prezentačný experiment v Múzeu kysuckej dediny (Peter Mará- ky)	348
Cinéma du Réel — Medzinárodný festi- val etnografických a sociologických filmov 1983 v parížskom Centre Geor- ge Pompidou (Martin Slivka)	350

RECENZIE A REFERÁTY

Národopisné aktuality (Eva Kreko- vičová)	354
Výroční obyčeje (Emília Horvátho- vá)	355
S. Klaučo, Architektúra a súčasnosť (Ju- raj Podoba)	357
E. Prandová, Dokumentačné fondy NÚ SAV 1946—1977 (Ingrid Kostov- ská)	359

СОДЕРЖАНИЕ

СОРОКАЛЕТНЯЯ ГОДОВЩИНА СЛОВАЦКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ВОССТАНИЯ

Введение (Милан Лешчак)	197
Гусев, Виктор Е.: Словацкие партизанские песни. Песенные жанры	199
Михалек, Ян: Словацкое национальное восстание в воспоминаниях народа	218
Черна, Катарина: Тема Словацкого национального восстания в изобразительном выражении народных слоев	226
Бурласова, Соңя — Крековичова, Эва: Творчество песен, посвященных периоду второй мировой войны	235
Гашпарикова, Вера: Из устных преданий о Словацком национальном восстании	246

СОВРЕМЕННЫЕ СОЗДАТЕЛИ И НОСИТЕЛИ ЦЕННОСТЕЙ НАРОДНЫХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТРАДИЦИЙ

Введение (Соңя Бурласова)	258
Ковачова, Юлиана: Народная певица Мария Заяцова из Заблатия	260
Крековичова, Эва: Творческая певческая личность и проблематика нового творчества. Мария Мезовска из Липтовской Теплички	284

СЛАВИСТИКА В ЭТНОГРАФИИ И ФОЛЬКЛОРИСТИКЕ

Урбанцова, Вера: Словацко-славянские взаимодействия в этнографии 18 и 19 веков	307
Бурласова, Соңя: Славистические сравнительные исследования в словацком этномузыковедении	315
Гашпарикова, Вера: Каталогизация народной прозы и ее фольклорный контекст у славян	325

ОБЗОРЫ

К юбилею доц. Штефана Мрушковича (Божена Филова)	333
К жизненному юбилею профессора Карла Дворжака (Милан Лешчак)	336
Деятельность Словацкого этнографического общества при САН в 1983 году (Петер Салнер)	337
IX международный съезд славистов в Киеве (Соңя Бурласова)	339
Международный симпозиум при Бьеннале иллюстраций детской книги Бра-	

тислава 1983 (Зузана Штефаникова)	343
Народная культура в социалистической современности IV (Вацлав Грничко)	
Пятая международная конференция по исследованию народной пищи (Растя Столична)	344
Семинар Предъявление интерэтнических взаимоотношений в народной архитектуре северо-восточных Карпатов (Юрай Подоба)	347
Эксперимент активизации и предъявления в Музее кисуцкой деревни (Петер Мараки)	348
Cinéma du Réel — Международный фестиваль этнографических и социологических фильмов 1983 г. в парижском Центре Жоржа Помпиду (Мартин Сливка)	350

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

INHALT

DAS 40. JUBILÄUM DES SLOWAKISCHEN NATIONALAUFGSTANDES

Einleitung (Milan Leščák)	197
Gusev, Viktor Je.: Die slowakischen Partisanenlieder. Liedergenres	199
Michálek, Ján: Der Slowakische Nationalaufstand in den Erinnerungen des Volkes	218
Čierna, Katarína: Das Thema des Slowakischen Nationalaufstands in der bildenden Äusserung der Volksschichten	226
Burlasová, Soňa — Krekovičová, Eva: Die Schaffung der Erinnerungslieder aus der Zeit des zweiten Weltkrieges	235
Gášpariková, Viera: Aus dem Erzählungskreis über den Slowakischen nationalen Aufstand	246

DIE GEGENWÄRTIGEN SCHÖPFER UND TRÄGER DER WERTE DER KUNSTTRADITIONEN DES VOLKES

Einleitung (Soňa Burlasová)	258
Kováčová, Juliana: Die Volkssängerin Mária Zajacová aus Záblatie	260
Krekovičová, Eva: Die schöpferische Sängerpersönlichkeit und die Problematik der neuen Schaffung. Mária Mezovská aus Liptovská Teplička	284

SLAVISTIK IN DER ETHNOGRAPHIE UND FOLKLORISTIK

Urbanová, Viera: Slowakisch-slawistische Interaktionen in der Ethnographie des 18. und 19. Jahrhunderts. 307
 Burlasová, Soňa: Slawistische vergleichende Forschung in der slowakischen Ethnomusikologie 315
 Gašparíková, Viera: Die Katalogisierung der Volksprosa und ihr Folklorekontext bei den Slawen 325

RUNDSCHAU

Jubiläum von Doz. Štefan Mruškovič (Božena Filová) 333
 Zum Lebensjubiläum von Professor Karel Dvořák (Milan Leščák) 336
 Die Tätigkeit der Slowakischen ethnographischen Gesellschaft bei der Slowakischen Akademie der Wissenschaften im Jahr 1983 (Peter Salner) 337
 Das IX. internationale Slawistentreffen in Kyjev (Soňa Burlasová) 339
 Internationales Symposium beim Biennale der Illustrationen des Kinderbuchs Bratislava 1983 (Zuzana Štefániková) 343
 Die Volkskultur in der sozialistischen Gegenwart IV. (Václav Hrníčko) 344
 Fünfte internationale Konferenz über die Forschung der Volksnahrung (Rasta Stoličná) 347
 Seminar Präsentation der interethnischen Beziehungen im Volksbauwesen der nordöstlichen Karpaten (Juraj Poldoba) 347
 Aktivisierungs- und Präsentationsexperiment im Museum des Dorfes von Kysuce (Peter Marák) 348
 Cinéma du Réel – Internationales Festival der ethnographischen und soziologischen Filme 1983 im Centre George Pompidou in Paris (Martin Slivka) 350

BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE

CONTENTS

40th ANNIVERSARY OF THE SLOVAK NATIONAL UPRISING
 Introduction (Milan Leščák) 197
 Gusev, Viktor Je.: The Slovak partisan songs. Song genres 199

Michálek, Ján: The Slovak National Uprising in the people's recollections. 218
 Čierna, Katarína: The theme of the Slovak National Uprising in the creative expression of the folk 226
 Burlasová, Soňa – Krekovičová, Eva: Creation of commemorative songs from the period of World War II 235
 Gašparíková, Viera: From oral Interpretations of the Slovak National Uprising 246

RECENT CREATORS AND REPRESENTATIVES OF THE VALUES OF FOLK ART TRADITIONS

Introduction (Soňa Burlasová) 258
 Kováčiová, Juliána: A folk singer Mária Zajacová from Záblatie 260
 Krekovičová, Eva: A creative singing personality and the problems related to the new creation. Mária Mezovská from Liptovská Teplička 284

SLAVISTICS IN ETHNOGRAPHY AND FOLKLORISTICS

Urbanová, Viera: The Slovak-Slavonic interactions in the ethnography of the 18th and 19th century 307
 Burlasová, Soňa: Slavistic comparative study in the Slovak ethnomusicology 315
 Gašparíková, Viera: Catalogization of the folk prose and its folkloric context in Slavs 325

COMMENTARY

To the jubilee of doc. Štefan Mruškovič (Božena Filová) 333
 To the life jubilee of professor Karel Dvořák (Milan Leščák) 336
 The activity of the Slovak ethnographic society at the Slovak Academy of Sciences in 1983 (Peter Salner) 337
 IX International congress of slavists in Kiev (Soňa Burlasová) 339
 The International Symposium at the Biennial of illustrations of children's book in Bratislava 1983 (Zuzana Štefániková) 343
 Folk culture in the socialist present time IV. (Václav Hrníčko) 344
 The Vth international conference on the investigation of folk food (Rasta Stoličná) 347

A Seminar of the Presentation of interethnic relations in folk architecture of north-east Carpathians (Juraj Podoba)	347
An activation and presentation experiment in the Museum of Kysuce village (Peter Maráky)	348

Cinéma du Réel — The International festival of ethnographic and sociological films of 1983 in the George Pompidou Centre in Paris (Martin Slivka)	350
---	-----

BOOKREVIEWS AND REPORTS

Je akýmsi nepísaným pravidlom, že časopis Slovenský národopis pri výročných jubileách Slovenského národného povstania venuje podstatnú časť svojej obsahovej náplne, niekedy i jedno celé monotematické číslo, problematike ľudovej tvorby z obdobia Slovenského národného povstania. Je to nielen prejav úcty a piety k tomuto medzníku našich národných dejín, ale vždy i konkrétny poznávací prínos etnografie a folkloristiky, do zorného uhla ktorých sa táto problematika dostala prakticky hneď po skončení vojnových udalostí. Veď už v roku 1946 Andrej Melicháček v Národopisnom zborníku vydal programový článok či skôr výzvu a usmernil pozornosť našich vedných disciplín, najmä folkloristiky, na význam doznievajúcich udalostí. Bol v tom iste aj inšpiratívny impulz súdobej sovietskej vedy, ktorá sa systematicky a cieľavedome venovala zberom materiálov folklóru z obdobia Veľkej vlasteneckej vojny, ale bolo tu i jasné vedomie významu týchto udalostí pre náš historický vývin, pochopenie využitej historickej šance v dejinách našich národov. Aj keď národopis nebol vednou disciplínou, ktorá mohla a môže meritórne zhodnotiť historický a politický význam Slovenského národného povstania, ktorého zástoj a komplexné včlenenie do našej národnej histórie patrí predovšetkým zhodnoteniu slovenskej historiografie, predsa len prínos národopisnej vedy nie je zanedbateľný a v mnohom dokresľuje historickú faktografiu. Najmä však napomáha pochopiť psychológiu množstva bezmenných hrdinov, ktorí pomáhali vytvoriť širokú neopakovateľnú panorámu národného odboja — ľudovej vojny. Slovenské národné povstanie stelesnilo najlepšie ideály ľudovej ideológie, ktorá sa formovala v jeho historickom vedomí. „Veď v Slovenskom národnom povstaní sa nielen nanovo rodila statočnosť, odvaha a hrdinstvo, ale uplatňovali sa v ňom aj tie hodnoty nášho ľudu, ktoré sa utvárali už dávnejšie, v minulých generáciách sa ukladali a formovali sa ako súčasť ideológie ľudových vrstiev“, napísala výstižne Božena Filová v úvode kolektívnej publikácie „Slovenské národné povstanie v ľudovej tvorbe“ (Bratislava 1974). Tento fenomén však mohol vystúpiť do popredia len v rámci jasného a pokrokového programu, ktorého iniciátorkou bola Komunistická strana Československa. Tieto okolnosti dávali a dávajú Slovenskému národnému povstaniu a jeho odrazu v národnom povedomí osobitný význam a ovplyvnili pokrokové postoje ľudových vrstiev i v ďalších prelomových obdobiach našej súčasnej histórie.

Mnohé z týchto širokých súvislostí pomohla pochopiť nielen historickým vedám, ale i celospoločenskému hodnoteniu priekopnícka práca G. Husáka „Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní“. Nový duch tohto hodnotenia Slovenského národného povstania neobišiel ani náš špecifický výskum. Rozvinuli sa kvantitatívne a kvalitatívne terénne výskumy, ale najmä vznikli i sumarizujúce práce o ľudovej próze z obdobia Slovenského národného povstania, o partizánskych a odbojových piesňach i o výtvarnom prejave, a to nielen z pera domácich ale i zahraničných autorov.

Postupne sa záber slovenskej národopisnej vedy rozširoval, pretože v ďalších obdobiach, dávno po skončení Povstania, sa v ústnom podaní a výtvarnej tvorbe objavovali nové a nové podnety, ktoré nasvedčujú, že Slovenské národné povstanie v ľudovom prostredí vyrastá do nového typu ľudovej revolučnej tradície. Ak spočítame jeho ohlas v rôznych umeleckých žánroch, musíme konštatovať, že tradícia politických i spoločenských osláv a politické kontexty tejto medzníkovej udalosti prerástli do novodobého typu socialistickej národnej tradície. Pre národopisnú vedu zostane preto výskum dotvárania a pôsobenia tejto tradície v živote ľudu trvalou úlohou. Dáva mu možnosť poznávať procesy tvorby hodnôt historického a folklórneho vedomia, procesy budovania tých najpokrokovejších celospoločenských tradícií. Príspevky o Slovenskom národnom povstaní v tomto čísle nášho časopisu predkladáme ako skromné ohnivko v dlhej reťazi poznávania významu a odkazu Slovenského národného povstania v domácich i medzinárodných súvislostiach.

Milan Leščák

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 32, 1984, číslo 2

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. ZORA VANOVIČOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparí-
ková, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová,
CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc.,
PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leš-
čák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc.,
PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Štef-
an Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosálo-
vá, CSc., PhDr. Adam Pranda, CSc., prof.
PhDr. Antonín Robek, DrSc., PhDr. Viera
Urbancová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
Vytláčili Tlačiarne Slovenského národného
povstania, n. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Rozširuje, objednávky a predplatné prijí-
ma PNS — ÚED, Bratislava, ale aj každá
pošta a doručovateľ. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — Ústredná expe-
dícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6,
884 19 Bratislava.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1984

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук

Год издания 32, 1984, № 2

Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Зора
Вановичова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 32, 1984. Nr. 2. Erscheint viermal
im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Zora Vanovičová

Redaktion: 81364 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 32, 1984, No. 2

Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Zora Vanovičová

Editor: 813 64 Bratislava, Klemensova 19

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Anné 32, 1984, No. 2

Parait quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Zora Vanovičová

Rédaction: 813 64 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, B. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Am-
sterdam HOLLAND

